

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
ATHANASIOSA RANTOSA
od 15. siječnja 2026.¹

Predmet C-788/24

**Anne Frank Fonds
protiv
Anne Frank Stichting,
Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen,
Vereniging voor Onderzoek en Ontsluiting van Historische Teksten**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud Nizozemske))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Autorsko pravo i srodna prava – Direktiva 2001/29/EZ – Članak 3. stavak 1. – Pojam ‚priopćavanje javnosti‘ – Objava na internetskoj stranici – Pristup, pomoću virtualne privatne mreže (VPN), sadržaju koji je zaštićen u samo jednoj državi članici – Kriteriji – Internetska stranica namijenjena javnosti određene zemlje – Mjere ograničavanja – Teritorijalizacija interneta pomoću geografskog blokiranja pristupa – Moguće zaobilazanje tih mjera korištenjem usluge VPN”

Uvod

1. Zahtjev za prethodnu odluku u ovom predmetu, koji je podnio Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud Nizozemske), u biti se odnosi na tumačenje članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (u daljnjem tekstu: Direktiva o autorskom pravu)².

2. Taj je zahtjev podnesen u okviru spora između Anne Frank Fonds (u daljnjem tekstu: tužitelj iz glavnog postupka)³, s jedne strane, i Anne Frank Stichting (Zaklada Anne Frank), Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (Kraljevska nizozemska akademija znanosti) i Vereniging voor Onderzoek en Ontsluiting van Historische Teksten (Udruga za istraživanje i objavljivanje povijesnih tekstova, u daljnjem tekstu: Udruga) (u daljnjem tekstu zajedno nazvani: tuženici iz glavnog postupka)⁴, s druge strane, povodom navodne povrede autorskog prava u Nizozemskoj čiji je nositelj tužitelj iz glavnog postupka, a koja proizlazi iz objave nove znanstvene verzije Dnevnika Anne Frank na internetskoj stranici Udruge.

¹ Izvorni jezik: francuski

² SL 2001., L 167, str. 10. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

³ Riječ je o fondu, sa sjedištem u Baselu (Švicarska), čiji je cilj ispunjavanje društvene i kulturne misije u skladu s duhom Anne Frank.

⁴ Sjedište prvih dvaju tuženika je u Amsterdamu (Nizozemska), a trećega u Bruxellesu (Belgija).

3. Konkretnije, sud koji je uputio zahtjev u biti pita o doseg pojma „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu i, među ostalim, o tome predstavlja li objava sadržaja na internetskoj stranici takvo „priopćavanje javnosti” u državi članici u kojoj je taj sadržaj zaštićen autorskim pravom i u kojoj se na tu internetsku stranicu primjenjuje (najnovija verzija) geografskog blokiranja, tako da joj se može pristupiti samo ako se ta mjera blokiranja zaobiđe pomoću usluge virtualne privatne mreže (VPN) ili slične usluge. Tim se pitanjem zahtijeva odvagivanje dvaju interesa zaštićenih Poveljom Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja), odnosno, s jedne strane, autorskog prava tužitelja iz glavnog postupka, propisanog njezinim člankom 17. stavkom 2. i, s druge strane, slobode izražavanja i informiranja tuženikâ iz glavnog postupka, zajamčene njezinim člankom 11.

Pravni okvir

Pravo Unije

4. U članku 3. Direktive o autorskom pravu, naslovljenom „Pravo priopćavanja autorskog djela javnosti i pravo stavljanja drugih predmeta zaštite na raspolaganje javnosti”, u stavku 1. navodi se:

„Države članice moraju predvidjeti autorima isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za svako priopćavanje njihovih djela javnosti, žicom ili bežičnim putem, uključujući stavljanje njihovih djela na raspolaganje javnosti tako da im pripadnici javnosti mogu pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sami odaberu.”

5. Članak 6. te direktive, naslovljen „Obveze u pogledu tehničkih mjera”, u stavku 1. određuje:

„Države članice moraju predvidjeti odgovarajuću pravnu zaštitu protiv izbjegavanja učinkovitih tehničkih mjera, koje određena osoba obavlja znajući to ili imajući osnova to znati.”

Nizozemsko pravo

6. Člankom 1. Auteursweta (Zakon o autorskom pravu) od 23. rujna 1912.⁵, u verziji koja se primjenjuje na glavni postupak, predviđa se:

„Autorsko pravo isključivo je pravo autora književnog, znanstvenog ili umjetničkog djela ili njegovih sljednika da to djelo objave i reproduciraju, uz ograničenja predviđena zakonom.”

7. U članku 12. tog zakona navode se radnje koje se (također) izjednačuju s priopćavanjem književnog, znanstvenog ili umjetničkog djela.

⁵ Stb. 1912., br. 308

Glavni postupak, prethodna pitanja i postupak pred Sudom

8. Tužitelj iz glavnog postupka nositelj je autorskog prava na određene verzije Dnevnika Anne Frank (u daljnjem tekstu: zaštićeni dokumenti), koje su u Nizozemskoj još uvijek zaštićene autorskim pravom do 2037., dok je u nekoliko drugih zemalja, uključujući Belgiju (u daljnjem tekstu: zemlje javne domene), to pravo prestalo 2016.⁶

9. Tuženici iz glavnog postupka objavili su, na internetskoj stranici www.annefrankmanuscripten.org na nizozemskom su jeziku, znanstveno izdanje svih manuskripta Dnevnika Anne Frank, uključujući osobito verzije koje su i dalje zaštićene autorskim pravom u Nizozemskoj, i istodobno su proveli dvije sljedeće mjere: s jedne strane, sustav geografskog blokiranja („geoblocking”) kojim je dostupnost te internetske stranice ograničena samo na zemlje javne domene⁷ i, s druge strane, kada se toj stranici pristupa iz zemlje javne domene, zahtjev da korisnik interneta potpiše izjavu da navedenoj stranici pristupa iz jedne od tih zemalja⁸.

10. Tužitelj iz glavnog postupka podnio je tužbu i zahtjev za privremenu pravnu zaštitu nacionalnom sudu, pri čemu je tvrdio da su tuženici iz glavnog postupka povrijedili njegovo autorsko pravo jer su u Nizozemskoj zaštićeni dokumenti dostupni na internetu pomoću usluge VPN. Tuženici iz glavnog postupka pak tvrde da su donijeli učinkovite mjere ograničavanja kojima se nastoji spriječiti bilo kakva povreda autorskog prava.

11. Budući da su suci privremene pravne zaštite, u prvostupanjskom i u žalbenom postupku, odbili zahtjev za privremenu pravnu zaštitu jer su svi tuženici iz glavnog postupka uložili razumne napore kako bi spriječili pristup internetskoj stranici iz Nizozemske ili odvratili od toga⁹, tužitelj iz glavnog postupka podnio je žalbu u kasacijskom postupku sudu koji je uputio zahtjev.

⁶ Riječ je, među ostalim, o sljedećim zemljama: Belgija, Bugarska, Češka Republika, Danska, Njemačka, Estonija, Irska, Grčka, Italija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Austrija, Poljska, Portugal, Rumunjska, Finska i Švedska. Za više pojašnjenja o izmjeni autorskih prava primjenjivih na različite verzije Dnevnika Anne Frank u Belgiji i Nizozemskoj vidjeti Van Gompel, S., „Geo-Blocking Measures and the Online Publication of Anne Frank’s Diaries”, *GRUR international*, 2025., sv. 74., br. 8, str. 705. i 706.

⁷ Ako se internetskoj stranici pristupa iz zemlje u kojoj je djelo i dalje zaštićeno autorskim pravom, kao što je Nizozemska, prikazuje se sljedeća poruka: „Pristup odbijen [...]. Žalimo što Vas moramo obavijestiti da [...]. Toj internetskoj stranici nije moguće pristupiti iz vaše zemlje”.

⁸ U takvom slučaju pojavljuje se sljedeća poruka: „Provjera pristupa [...]. Znanstveno internetsko izdanje manuskripta Anne Frank nije dostupno u svim zemljama zbog autorskog prava. Tom se izdanju može pristupiti samo iz sljedećih zemalja u kojima je postalo dostupno javnosti i u kojima se ta ograničenja ne primjenjuju: [popis predmetnih zemalja]. Klikom na ‚Da’ u nastavku izjavljujete da pristupate toj stranici iz jedne od prethodno navedenih zemalja u kojima je djelo postalo dostupno javnosti. Ako date lažnu izjavu, zaobilazite zaštitne mjere i riskirate povredu autorskog prava za koju ste odgovorni”. Ispod te poruke korisniku interneta nude se dvije alternativne mogućnosti: zelena tipka na kojoj piše „Da, pristupam internetskoj stranici iz jedne od prethodno navedenih zemalja u kojima je djelo postalo dostupno javnosti” i crvena tipka na kojoj piše „Ne, pristupam internetskoj stranici iz druge zemlje”.

⁹ Prema mišljenju tih sudaca, nije došlo do „priopćavanja javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu. Smatrali su i da bi nalog doveo do toga da svi korisnici interneta koji se nalaze u zemljama u kojima je djelo postalo dostupno javnosti izgube svaki zakoniti pristup internetskoj stranici, što je posljedica koja se smatra neproporcionalnom. Sudac privremene pravne zaštite u žalbenom postupku osobito se oslonio na mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Szpunara u predmetu *Grand Production* (C-423/21, u daljnjem tekstu: mišljenje u predmetu *Grand Production*, EU:C:2022:818), u skladu s kojim taj članak 3. stavak 1. u biti treba tumačiti na način da operator platforme za internetski prijenos koji na internetu reemitira televizijski program ne povređuje isključivo pravo na priopćavanje djela javnosti, predviđeno u toj odredbi, u situaciji u kojoj korisnici zaobilaze geografsko blokiranje korištenjem usluge VPN na način da su zaštićena djela dostupna na području Europske unije, a operator te platforme nema odobrenje nositelja autorskog prava.

12. U tim je okolnostima Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud Nizozemske) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Treba li članak 3. stavak 1. Direktive o autorskom pravu tumačiti na način da se objava djela na internetu može smatrati priopćavanjem javnosti u određenoj zemlji samo ako je ta objava namijenjena javnosti u toj zemlji? U slučaju potvrdnog odgovora, koje čimbenike treba uzeti u obzir prilikom te ocjene?
2. Može li se smatrati da je riječ o priopćavanju javnosti u određenoj zemlji ako je (najnovijom verzijom) geografskog blokiranja osigurano da javnost u toj zemlji može pristupiti internetskoj stranici na kojoj je djelo objavljeno samo zaobilaženjem mjere blokiranja pomoću usluge [VPN] ili slične usluge? Je li u tom pogledu relevantno znati koliko je javnost u zemlji u kojoj je pristup blokiran spreman i sposobna osigurati si pristup predmetnoj internetskoj stranici uz pomoć takve usluge? Je li odgovor na to pitanje drukčiji ako su osim mjere geografskog blokiranja poduzete i druge mjere kako bi se spriječio pristup javnosti internetskoj stranici u zemlji u kojoj je pristup blokiran ili kako bi je se odvratilo od toga?
3. Ako mogućnost zaobilaženja mjere blokiranja dovodi do toga da se djelo objavljeno na internetu priopćuje javnosti u zemlji u kojoj je pristup blokiran u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu, priopćuje li tada to djelo osoba koja ga je objavila na internetu, iako je za pristup tom djelu potrebno djelovanje pružatelja usluge [VPN] o kojoj je riječ ili slične usluge?”

13. Pisana očitovanja Sudu podnijeli su tužitelj iz glavnog postupka, tuženici iz glavnog postupka, portugalska vlada i Europska komisija. Te su stranke iznijele i usmena očitovanja na raspravi održanoj 6. listopada 2025.

Analiza

Prvo prethodno pitanje

14. Prvim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 1. Direktive o autorskom pravu tumačiti na način da se objava djela na internetu u određenoj zemlji može smatrati „priopćavanjem javnosti” samo ako je namijenjena javnosti u toj zemlji i, ovisno o slučaju, koje elemente treba uzeti u obzir u okviru te ocjene. Tim se pitanjem u biti želi utvrditi treba li „priopćavanje javnosti” u smislu te odredbe doista biti upućeno toj javnosti ili je dovoljna sama činjenica da ta javnost može pristupiti internetskoj stranici na kojoj je djelo objavljeno, čak i zaobilaznim putem.

15. Najprije podsjećam na to da, u skladu s člankom 3. stavkom 1. Direktive o autorskom pravu, države članice moraju predvidjeti autorima isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za svako priopćavanje njihovih djela javnosti, žicom ili bežičnim putem, uključujući stavljanje njihovih djela na raspolaganje javnosti tako da im pripadnici javnosti mogu pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sami odaberu¹⁰.

¹⁰ Kao što je to Sud u više navrata presudio, u skladu s tom odredbom, autori imaju pravo koje je preventivne naravi i koje im omogućuje da interveniraju između eventualnih korisnika svojih djela i radnji priopćavanja javnosti koje bi ti korisnici mogli izvršiti, a sve u svrhu njihove zabrane (vidjeti presudu od 20. lipnja 2024., GEMA, C-135/23, u daljnjem tekstu: presuda GEMA, EU:C:2024:526, t. 17. i navedenu sudsku praksu).

16. U tom pogledu iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da pojam „priopćavanje javnosti” na temelju te odredbe treba, kao što je to istaknuto u uvodnoj izjavi 23. te direktive, tumačiti široko, na način da obuhvaća svako priopćavanje javnosti koja nije prisutna na mjestu na kojem se priopćavanje obavlja i, stoga, svaki takav prijenos ili reemitiranje djela za javnost putem žice ili bežičnim putem, uključujući radiodifuzijsko emitiranje. Naime, iz uvodnih izjava 4., 9. i 10. navedene direktive proizlazi da je njezin glavni cilj uspostaviti viši stupanj zaštite autora, omogućavajući im dobivanje odgovarajuće naknade za korištenje njihovih djela, osobito prigodom priopćavanja javnosti¹¹.

17. U skladu s jednako ustaljenom sudskom praksom Suda, pojam „priopćavanje javnosti”, u smislu članka 3. stavka 1. te direktive, ujedinjuje dva kumulativna elementa, točnije radnju priopćavanja nekog djela i priopćavanje tog djela javnosti te podrazumijeva pojedinačnu ocjenu¹².

18. Sud je usto istaknuo da taj pojam podrazumijeva pojedinačnu ocjenu koja pretpostavlja uzimanje u obzir više međusobno dopunjujućih kriterija koji nisu samostalni ni međusobno ovisni¹³. Budući da se ti kriteriji mogu naći u različitim konkretnim situacijama u vrlo različitom opsegu, valja ih primijeniti i pojedinačno i u njihovoj međusobnoj interakciji¹⁴.

19. Među tim kriterijima Sud je, s jedne strane, istaknuo nezaobilaznu ulogu operatora platforme i namjeru njegova djelovanja. Naime, taj korisnik poduzima „radnju priopćavanja” kada djeluje, i pritom je u potpunosti svjestan posljedica svojeg postupanja, kako bi omogućio svojim klijentima pristup zaštićenom djelu, i to osobito kada, kad ne bi bilo takvog djelovanja, ti klijenti načelno ne bi mogli uživati u emitiranom djelu¹⁵. Stoga mora postojati izravna veza između djelovanja pružatelja i zaštićenog djela koje se priopćava javnosti¹⁶. Osim toga, Sud je presudio da lukrativna narav priopćavanja javnosti, u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu, nije irelevantna, iako ta narav nije neophodan uvjet za utvrđenje samog postojanja takvog priopćavanja¹⁷.

20. S druge strane, Sud je pojasnio da pojam „javnost” obuhvaća neodređeni broj potencijalnih adresata te usto podrazumijeva prilično velik broj osoba¹⁸. Stoga pojam „javnost” pretpostavlja određeni minimalni prag, što iz tog pojma isključuje premali ili čak neznatan broj osoba. Kako bi

¹¹ Vidjeti osobito presude od 22. lipnja 2021., YouTube i Cyando (C-682/18 i C-683/18, u daljnjem tekstu: presuda YouTube i Cyando, EU:C:2021:503, t. 63. i navedena sudska praksa), i GEMA (t. 19. i navedena sudska praksa).

¹² Vidjeti presudu GEMA (t. 21. i navedena sudska praksa).

¹³ Vidjeti presudu od 13. srpnja 2023., Ocilion IPTV Technologies (C-426/21, EU:C:2023:564, t. 58. i navedena sudska praksa).

¹⁴ Vidjeti presudu GEMA (t. 22. i navedena sudska praksa).

¹⁵ Vidjeti osobito presude YouTube i Cyando (t. 68. i navedena sudska praksa), i GEMA (t. 23. i navedena sudska praksa).

¹⁶ Vidjeti mišljenje u predmetu Grand Production (t. 48. i navedena sudska praksa). U tom predmetu ipak nije donesena nikakva presuda jer je sud koji je uputio zahtjev povukao svoj zahtjev za prethodnu odluku (vidjeti rješenje od 13. veljače 2023., Grand Production, C-423/21, EU:C:2023:130).

¹⁷ Vidjeti presudu GEMA (t. 24. i navedena sudska praksa). U tom kontekstu, Sud je presudio da „prijemчивost” javnosti može biti relevantna u smislu da emitiranje zaštićenih djela ima lukrativnu narav kada korisnik može od njega imati ekonomsku korist koja je povezana s atraktivnošću i, slijedom toga, s većim posjećivanjem prostora u kojemu se provodi to emitiranje, dok takve lukrativne naravi nema kada ciljana javnost ne pridaje važnost takvom emitiranju (vidjeti u tom smislu točku 25. i navedenu sudska praksu).

¹⁸ Vidjeti osobito presude YouTube i Cyando (t. 69. i navedena sudska praksa) i GEMA (t. 38. i navedena sudska praksa).

se utvrdio taj broj, valja voditi računa, među ostalim, o broju osoba koje istodobno mogu imati pristup istom djelu, ali također i o broju onih koje mu mogu pristupiti uzastopno¹⁹ a da pri tome ne mora biti odlučujuće jesu li one ovu mogućnost koristile ili ne²⁰.

21. Sud je također podsjetio na to da, prema ustaljenoj sudskoj praksi, da bi se priopćavanje zaštićenog djela moglo kvalificirati kao radnja „priopćavanja javnosti”, ono se mora priopćiti na poseban tehnološki način, koji se razlikuje od dotad korištenog načina, ili, ako to nije slučaj, mora se priopćiti „novoj javnosti”, odnosno javnosti koju nositelj autorskog prava nije uzeo u obzir kad je dao ovlaštenje za prvotno priopćavanje svojeg djela javnosti²¹.

22. U ovom slučaju smatram, s jedne strane, da činjenica da je Udruga objavila znanstveno izdanje svih manuskripta Dnevnika Anne Frank na internetu predstavlja „radnju priopćavanja” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu. Naime, kad ne bi bilo takvog djelovanja, djelo u načelu ne bi bilo dostupno javnosti.

23. S druge strane, s obzirom na sudsku praksu Suda navedenu u točki 20. ovog mišljenja, čini mi se da je ta radnja priopćavanja dosegla „javnost” jer se neodređenom broju osoba pružila mogućnost da pristupe zaštićenim dokumentima kojima ranije nisu mogli pristupiti a da pritom nije odlučujuće jesu li doista iskoristili tu mogućnost ili je ta radnja bila upućena određenoj javnosti.

24. Stoga predlažem da se na prvo prethodno pitanje odgovori tako da članak 3. stavak 1. Direktive o autorskom pravu treba tumačiti na način da se njime ne zahtijeva da objava djela na internetskoj stranici bude upućena javnosti zemlje o kojoj je riječ kako bi se kvalificirala kao „radnja priopćavanja javnosti” u toj zemlji.

Drugo prethodno pitanje

25. Drugim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita predstavlja li objava sadržaja na internetskoj stranici „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu u zemlji u kojoj je taj sadržaj zaštićen autorskim pravom i u kojoj se na tu internetsku stranicu primjenjuje (najnovija verzija) geografskog blokiranja, tako da joj se može pristupiti samo ako se ta mjera blokiranja zaobiđe pomoću usluge VPN ili slične usluge. Pita i je li u tom pogledu relevantno da se utvrdi, s jedne strane, koliko je javnost u zemlji u kojoj je pristup blokiran spremna i sposobna osigurati si pristup navedenoj internetskoj stranici pomoću takve usluge i, s druge strane, je li prikladno provesti dodatne mjere čiji je cilj spriječiti taj pristup ili odvratiti od njega.

26. Najprije podsjećam na to da, kao što to proizlazi iz uvodnih izjava 3. i 31. Direktive o autorskom pravu, usklađivanje koje se njome provodi ima za cilj osigurati, osobito u elektroničkom okruženju, pravednu ravnotežu između, s jedne strane, interesa nositelja autorskih i srodnih prava na zaštitu njihova prava intelektualnog vlasništva, propisanu

¹⁹ Vidjeti presudu GEMA (t. 39. i navedena sudska praksa).

²⁰ Vidjeti presudu od 13. veljače 2014., Svensson i dr. (C-466/12, EU:C:2014:76, t. 19. i navedena sudska praksa). Usto, iako mogu postojati indicije da je priopćavanje upućeno određenim skupinama osoba, neovisno o mjestu u kojem se te osobe nalaze (vidjeti presudu od 29. studenoga 2017., VCAST, C-265/16, EU:C:2017:913, t. 46. do 50. i navedenu sudsku praksu), takva specifična „usmjerenost” prema određenoj javnosti nije nužna da bi objava na internetu predstavljala priopćavanje javnosti. Naime, iz sudske prakse Suda proizlazi da svaka radnja kojom korisnik, potpuno svjestan posljedica svojega postupanja, daje pristup zaštićenim djelima ili drugim predmetima zaštite predstavlja radnju stavljanja na raspolaganje i, prema tome, priopćavanje javnosti, za potrebe članka 3. stavaka 1. i 2. Direktive o autorskom pravu (vidjeti presudu od 17. lipnja 2021., M. I. C. M., C-597/19, EU:C:2021:492, t. 48. i navedenu sudsku praksu).

²¹ Vidjeti osobito presude YouTube i Cyando (t. 70. i navedena sudska praksa), i GEMA (t. 43. i navedena sudska praksa).

člankom 17. stavkom 2. Povelje, i, s druge strane, zaštite interesa i temeljnih prava korisnika zaštićenih predmeta, osobito njihove slobode izražavanja i informiranja, zajamčene njezinim člankom 11.²².

27. Poštovanje te ravnoteže još je složenije kada se zaštićeno djelo objavi na internetu. Naime, u svrhu tumačenja i primjene Direktive o autorskom pravu, i osobito njezina članka 3. stavka 1., tu pravednu ravnotežu treba uspostaviti uzimajući u obzir također osobitu važnost interneta za slobodu izražavanja i informiranja, zaštićenu člankom 11. Povelje²³. Uostalom, ako zbog teritorijalnosti autorskog prava nositelj tog prava na djelo ne može, na temelju prava kojima raspolaže u državi članici, dati ovlaštenje ili zabranu za priopćavanje javnosti u drugoj državi članici u kojoj je to pravo prestalo, objava na internetskoj stranici po je svojoj prirodi ipak dostupna svim korisnicima interneta i nije ograničena teritorijalnim granicama autorskog prava.

28. U ovom su slučaju tuženici iz glavnog postupka, kako ne bi povrijedili autorska prava tužitelja iz glavnog postupka, nakon što su zaštićene dokumente zakonito objavili na internetskoj stranici u zemlji u kojoj su ti dokumenti postali javno dostupni, proveli mjeru geografskog blokiranja za zemlje koje nisu zemlje javne domene. Međutim, tužitelj iz glavnog postupka, koji je nositelj prava na te dokumente u predmetnim zemljama, prigovara im zbog neučinkovitosti te mjere koju korisnici mogu zaobići pomoću usluge VPN.

29. U tom pogledu podsjećam na to da su mjere geografskog blokiranja pristupa jedan od instrumenata za upravljanje digitalnim pravima („digital rights management”) namijenjenih zaštiti autorskog prava, koji su i sami zajamčeni pravom Unije²⁴. Sud je osobito smatrao da primjenom tehničke zaštite od *framinga* zaštićenog djela koje je stavljeno na raspolaganje na internetu nositelj autorskih prava ograničava krug osoba kojima je to djelo dostupno na korisnike internetske stranice na kojoj je ono izvorno stavljeno na raspolaganje²⁵.

30. Stoga, kao što je to naglasio nezavisni odvjetnik M. Szpunar u svojem mišljenju u predmetu Grand Production, ako je nositelj autorskog prava (ili stjecatelj licencije) primijenio geografsko blokiranje, njegovo je emitiranje namijenjeno isključivo krugu osoba koje stječu pristup zaštićenom sadržaju s područja koje je odredio nositelj prava (odnosno s područja na kojem pristup nije blokiran). U takvoj situaciji navedeni nositelj stoga ne provodi priopćavanje djela javnosti na drugom području²⁶.

²² Vidjeti presudu YouTube i Cyando (t. 64. i navedena sudska praksa). Slično tomu, kad je općenitije riječ o pravima intelektualnog vlasništva, u uvodnoj izjavi 2. Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL 2004., L 157, str. 45.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 74.) navodi se da bi „[z]aštita intelektualnog vlasništva izumitelju ili stvaratelju trebala [...] omogućiti da od svog izuma ili kreacije ostvari zakonitu dobit. Također bi trebala omogućiti najšire moguće širenje djela, ideja i novih znanja i iskustva. Istovremeno ne bi trebala kočiti slobodu izražavanja, slobodan protok informacija ili zaštitu osobnih podataka, uključujući i one na Internetu”.

²³ Vidjeti presudu YouTube i Cyando (t. 65. i navedena sudska praksa).

²⁴ Člankom 6. Direktive o autorskom pravu državama članicama nalaže se da prošire pravnu zaštitu na „učinkovite tehničke mjere”. Vidjeti u tom smislu i mišljenje u predmetu Grand Production (t. 28. do 30.). Prema mišljenju nezavisnog odvjetnika, instrumenti za upravljanje digitalnim pravima ne koriste se samo za zaštitu autorskih prava, nego i kao alat za upravljanje tim pravima jer omogućuju naplatu zasebne naknade za različite oblike distribucije istog djela, dijeljenje tržišta i „cjenovnu diskriminaciju” na njegovim različitim dijelovima i, u konačnici, naplatu naknada za sadržaje koji se priopćavaju na stranicama WWW.

²⁵ Vidjeti presudu od 9. ožujka 2021., VG Bild-Kunst (C-392/19, EU:C:2021:181, t. 42. i 43.), i mišljenje u predmetu Grand Production (t. 35.).

²⁶ Vidjeti mišljenje u predmetu Grand Production (t. 36.).

31. Točno je da je općepoznato da ni u virtualnom ni u stvarnom svijetu nijedna mjera zaštite nije u potpunosti nepovrediva²⁷. Svaka se zaštita i dalje može zaobići ili probiti, tako da je cilj samo povećati razinu pouzdanosti. To se utvrđenje primjenjuje i na mehanizme za geografsko blokiranje²⁸.

32. Međutim, činjenica da korisnici uspijevaju zaobići mjeru geografskog blokiranja koja je primijenjena kako bi se ograničio pristup zaštićenom djelu ne može sama po sebi dovesti do zaključka da subjekt koji je uveo to blokiranje provodi priopćavanje tog djela javnosti na području na kojem se smatra da je pristup spriječen. Primjenom takvog tumačenja onemogućilo bi se svako upravljanje autorskim pravima na internetu na teritorijalnoj razini i svako bi priopćavanje javnosti na internetu nužno postalo globalno²⁹. Kao što je to Komisija naglasila u svojim pisanim očitovanjima, nositelj isključivog prava na djelo nema pravo dati ovlaštenje ili zabranu, na temelju prava koje mu se priznaje u državi članici, za priopćavanje javnosti u drugoj državi članici u kojoj je to pravo prestalo proizvoditi učinke.

33. Stoga se, prema mojem mišljenju, ne može smatrati da osoba odgovorna za objavu, kada na internetskoj stranici objavi djelo koje je zaštićeno autorskim pravima u određenim zemljama i donese učinkovite tehničke mjere namijenjene sprečavanju radnji koje nije ovlastio nositelj autorskih prava, kao što je mehanizam za geografsko blokiranje pristupa toj internetskoj stranici u zemljama u kojima je djelo i dalje zaštićeno autorskim pravima, provodi priopćavanje tog zaštićenog djela javnosti u potonjim zemljama. Drukčije bi bilo kad bi se pokazalo da su tehničke mjere koje je donijela navedena odgovorna osoba namjerno neučinkovite, tako da bi ih se lako moglo zaobići³⁰. Uostalom, zadaća je država članica da, u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive o autorskom pravu, donesu pozitivne mjere kako bi se osigurala zaštita autorskog prava, kao što su učinkovite sankcije protiv onih koji povređuju zaštitu koja se dodjeljuje tom pravu.

34. U ovom slučaju, kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, tuženici iz glavnog postupka uveli su mjeru geografskog blokiranja internetske stranice o kojoj je riječ, koja se kvalificira kao „najnovija verzija” tog blokiranja, i sustav upozorenja koji, kada se pristup zatraži iz zemlje javne domene, zahtijeva od korisnika da potpiše izjavu da toj internetskoj stranici pristupa iz jedne od zemalja javne domene³¹.

35. U tom pogledu, iako je na sudu koji je uputio zahtjev da, s obzirom na prethodno navedene elemente, ocijeni učinkovitost tehničkih mjera koje su proveli tuženici iz glavnog postupka, zadaća je Suda da mu u tu svrhu pruži korisne upute kako bi mu omogućio da riješi spor koji se pred njim vodi³².

²⁷ Naime, mogućnost da korisnici zaobilaze mjere zaštite rizik je svojstven stavljanju na raspolaganje djela zaštićenih autorskim pravom u digitalnom obliku i, konkretnije, na internetu (vidjeti mišljenje u predmetu *Grand Production*, t. 42.).

²⁸ Vidjeti mišljenje u predmetu *Grand Production* (t. 38.). Naime, kao što to pojašnjava nezavisni odvjetnik, to blokiranje može se zaobići različitim vrstama tehničkih mjera, uključujući usluge VPN, osobito virtualnom promjenom korisničke lokacije. Točno je da postoje tehničke mjere kojima se sprečava takva praksa, međutim, one nisu i nikada neće biti potpuno učinkovite, odnosno napredak u tehnikama kršenja uvijek je korak ispred napretka u tehnikama zaštite.

²⁹ Vidjeti mišljenje u predmetu *Grand Production* (t. 39.). Prema stajalištu nezavisnog odvjetnika, situacija bi bila drukčija kad bi distributer audiovizualnih programa zaštićenih autorskim pravom namjerno primjenjivao neučinkovito geografsko blokiranje kako bi zapravo omogućio osobama izvan područja na kojem ima pravo priopćavanja javnosti programa da pristupe tim programima na način lakši od mogućnosti koje objektivno postoje na internetu, posebice u pogledu opće dostupnih usluga VPN (točka 44. i navedena sudska praksa).

³⁰ Vidjeti bilješku 29. ovog mišljenja. Kad je riječ o pravnim pravilima kojima se osigurava učinkovito geografsko blokiranje vidjeti i Trimble, M., *The EU Geo-Blocking Regulation: A Commentary*, Edward Elgar Publishing, 2024., str. 26. do 30.

³¹ Vidjeti točku 9. ovog mišljenja.

³² Vidjeti osobito presudu GEMA (t. 32. i navedena sudska praksa).

36. Kao prvo, najprije ističem da je *mjera geografskog blokiranja*, kao što je ona donesena u ovom slučaju, u načelu jedini mehanizam kojim se trenutačno može ograničiti pristup internetskoj stranici na teritorijalnoj osnovi i da ona, s obzirom na to da je riječ o „najnovijoj verziji”, predstavlja mjeru prikladnu za osiguranje, koliko je to moguće, zaštite autorskih prava tužitelja iz glavnog postupka³³. S obzirom na navedeno, istodobno valja podsjetiti na to da, kao što je to navedeno u točki 31. ovog mišljenja, nijedna tehnologija nije savršena, što podrazumijeva potrebu – i odgovarajuću obvezu vlasnika internetske stranice – da redovito provodi procjenu novih rizika od zaobilaženja i eventualno donese dodatne mjere za sprečavanje takvih zaobilaženja³⁴.

37. Nadalje, *spremnost korisnika da zaobiđu geografsko blokiranje* kako bi pristupili internetskoj stranici o kojoj je riječ, koju sud koji je uputio zahtjev navodi u okviru drugog prethodnog pitanja, prema mojem mišljenju, nije odlučujući kriterij za ocjenu učinkovitosti mjera koje su proveli tuženici iz glavnog postupka i to zbog svoje subjektivnosti. Suprotno tomu, puko pribjegavanje korisnika nezakonitim sredstvima ili postupanjima kako bi zaobišli blokiranje relevantan je element koji treba uzeti u obzir jer se tuženici iz glavnog postupka ne mogu smatrati odgovornima za nezakonita postupanja koja su počinile treće strane, osim za provedbu učinkovitih mjera ograničavanja.

38. Naposljetku, *provedba dodatnih mjera* koje su namijenjene tomu da se spriječi pristup javnosti internetskoj stranici o kojoj je riječ u zemlji u kojoj je pristup blokiran ili da je se odvrti od toga, kao što su one donesene u ovom slučaju³⁵, predstavlja dodatan, ali ipak relevantan element za procjenu odvrćajućeg učinka svih mjera na javnost te zemlje³⁶.

39. Kao drugo, argumenti koje je istaknuo tužitelj iz glavnog postupka ne čine mi se uvjerljivima. Najprije, činjenica da je *stranica objavljena na nizozemskom jeziku* ne pokazuje sama po sebi želju tuženika iz glavnog postupka da se obrate nizozemskoj javnosti jer je riječ, s jedne strane, o izvornom jeziku Dnevnika Anne Frank (a ne prijevodu) i, s druge strane, o (jednom) službenom jeziku zemalja u kojima tuženici iz glavnog postupka imaju sjedište.

40. Nadalje, odlučujući kriterij nije ni odabir *generičkog naziva domene* („.org”) za URL adresu internetske stranice umjesto naziva nacionalne domene („.be”). Naime, s jedne strane, naziv domene „.org” često koriste organizacije kao što su tuženici iz glavnog postupka i, s druge strane, objava nije ograničena na belgijsku javnost, nego je namijenjena svim zemljama javne domene³⁷.

41. Naposljetku, smatram da se *alternativne mjere* koje je tužitelj iz glavnog postupka predvidio u svojim pisanim i usmenim očitovanjima ne mogu odrediti u okolnostima ovog slučaja. Osim radikalnog rješenja koje podrazumijeva odustajanje od objavljivanja djela (ili samo djelomično širenje zaštićenih dokumenata), što se očito ne može smatrati proporcionalnom mjerom, tužitelj iz glavnog postupka osobito je predložio pristup sličan onomu terminalâ u knjižnici ili eventualno ograničenje pristupa na pretplatnike i to posredstvom sigurne veze s korisničkim

³³ U skladu s očitovanjima koje su na raspravi iznijeli tuženici iz glavnog postupka, i pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, mjerom geografskog blokiranja koja je donesena u ovom slučaju mogao bi se ograničiti pristup i velikom dijelu usluga VPN dostupnih na tržištu.

³⁴ U svakom slučaju, i u skladu sa starom izrekom „ad impossibilia nemo tenetur” („nitko ne može biti dužan ispuniti nemoguću obvezu”), osobi odgovornoj za objavu djela na internetu ne može se naložiti nemoguća ili neproporcionalna obveza s obzirom na ostvarivanje njezina prava na slobodu informiranja.

³⁵ Vidjeti točku 9. ovog mišljenja.

³⁶ U tom bi pogledu također moglo biti korisno, kao što je to Komisija predložila u svojim pisanim očitovanjima, da se nositelja autorskog prava u zemlji u kojoj je djelo i dalje zaštićeno prethodno obavijesti o objavi i provedenim mjerama ograničavanja kako bi se mogao izjasniti o tome.

³⁷ Osim toga, korištenje domene „.org” ili „.be” nema nikakav utjecaj na pristup sadržaju iz zemlje koja je različita od one u kojoj je sporni sadržaj objavljen.

imenom i lozinkom. Te bi mjere mogle predstavljati dodatne i vrlo učinkovite načine za ograničavanje pristupa zaštićenim dokumentima. Međutim, njihovo donošenje podrazumijevalo bi provedbu „zatvorenog” modela objave, koji se u potpunosti razlikuje od onog otvorenijeg koji su zakonito odabrali tuženici iz glavnog postupka, čime bi se znatno ograničila njihova sloboda informiranja unutar zemalja javne domene³⁸. Stoga mi se rješenje koje se predlaže u ovom mišljenju, iako osigurava manje ograničavajuću zaštitu autorskog prava, čini jedinim mogućim i proporcionalnim rješenjem s obzirom na osobito ograničavajuću prirodu mjera koje je predložio tužitelj iz glavnog postupka.

42. S obzirom na sve prethodno navedene elemente, predlažem da se na drugo prethodno pitanje odgovori da članak 3. stavak 1. Direktive o autorskom pravu treba tumačiti na način da objava sadržaja na internetskoj stranici ne predstavlja „priopćavanje javnosti” u zemlji u kojoj je taj sadržaj zaštićen autorskim pravom i u kojoj se na tu internetsku stranicu primjenjuje učinkovito geografsko blokiranje, koje je eventualno dopunjeno drugim netehničkim mjerama namijenjenima ograničavanju pristupa ili odvrćanju od toga i koje imaju odvrćajući učinak u zemlji u kojoj je pristup blokiran, uzimajući u obzir okolnosti slučaja i, među ostalim, mogućnost korisnika iz zemlje u kojoj je pristup blokiran da zaobiđu takve mjere pomoću usluge VPN ili slične usluge i to da se na pružatelje u zemlji javne domene ne mogu primjenjivati nerazumni zahtjevi.

Treće prethodno pitanje

43. Trećim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita, ako mogućnost zaobilaženja mjere geografskog blokiranja dovodi do priopćavanja javnosti djela objavljenog na internetu u zemlji u kojoj je pristup blokiran u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu, priopćuje li tada to djelo osoba koja ga je objavila na internetu, iako je za pristup tom djelu potrebno djelovanje pružatelja usluge VPN o kojoj je riječ ili slične usluge.

44. Najprije smatram, s obzirom na odgovor koji predlažem na drugo prethodno pitanje, da nije nužno odgovoriti na to treće pitanje koje se temelji na pretpostavci prema kojoj objava zaštićenih dokumenata u ovom slučaju predstavlja „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu u zemlji u kojoj je pristup blokiran, uzimajući u obzir mogućnost zaobilaženja mjere geografskog blokiranja pomoću usluga VPN ili sličnih usluga. S obzirom na navedeno, u sljedećim ću točkama iznijeti nekoliko pojašnjenja o tome može li se u ovom slučaju priopćavanje javnosti, koje se ne može pripisati autoru objave na internetu na području na kojem je pristup blokiran, ipak smatrati radnjom pružatelja usluga VPN ili sličnih usluga.

45. U glavnom predmetu tužitelj se poziva na opasnost od toga da korisnici mogu zaobići mjeru geografskog blokiranja tako da pristupe internetskoj stranici pomoću usluga VPN.

46. U tom pogledu ističem da, iako pružatelji usluga VPN u ovom slučaju djeluju u svojstvu posrednika, njihovo djelovanje ne odnosi se na priopćavanje djela zaštićenih autorskim pravom, nego je ograničeno na pristup internetu³⁹. Naime, kao što to Komisija naglašava u svojim očitovanjima, usluge VPN zakonski su dostupne tehničke usluge koje korisnici ipak mogu koristiti u nezakonite svrhe. Sama činjenica da se te usluge ili slične usluge mogu koristiti u takve

³⁸ Prema mojem mišljenju, tako radikalna rješenja mogla bi se predvidjeti samo ako se mjere ograničavanja koje su donijeli tuženici iz glavnog postupka pokažu potpuno neučinkovitima, što u ovom slučaju ipak nije utvrđeno i to je, u svakom slučaju, samo na sudu koji je uputio zahtjev da ocijeni.

³⁹ Vidjeti u tom smislu mišljenje u predmetu *Grand Production* (t. 41.).

svrhe nije dovoljna da se utvrdi da pružatelji tih usluga sami priopćuju zaštićeno djelo javnosti⁴⁰. Drukčije bi bilo da ti pružatelji aktivno potiču na nezakonito korištenje njihovim uslugama. Naime, u takvom bi se slučaju moglo smatrati da navedeni pružatelji imaju odlučujuću ulogu u stavljanju djela o kojima je riječ na raspolaganje⁴¹, što će sud koji je uputio zahtjev trebati ocijeniti, po potrebi, s obzirom na okolnosti slučaja.

47. Stoga, u slučaju da mogućnost zaobilaženja mjere geografskog blokiranja dovodi do priopćavanja javnosti djela objavljenog na internetu u zemlji u kojoj je pristup blokiran u smislu članka 3. stavka 1. Direktive o autorskom pravu, što sam sklon isključiti s obzirom na razmatranja iznesena u okviru drugog prethodnog pitanja, pružatelj usluga VPN ili sličnih usluga ne može se smatrati autorom tog priopćavanja javnosti.

48. Stoga predlažem da se na treće prethodno pitanje odgovori tako da članak 3. stavak 1. Direktive o autorskom pravu treba tumačiti na način da se toj odredbi – u slučaju da se, uzimajući u obzir mogućnost zaobilaženja mjera geografskog blokiranja, smatra da objava sadržaja na internetskoj stranici predstavlja priopćavanje javnosti djela u predmetnoj zemlji – protivi to da se pružatelj usluga VPN ili sličnih usluga smatra odgovornim za radnje korisnika u zemlji u kojoj je pristup djelu blokiran kada se taj korisnik koristi tim uslugama kako bi zaobišao mjere geografskog blokiranja, osim ako pružatelj aktivno potiče na takvo nezakonito korištenje čiji je cilj pristupanje djelu zaštićenom u toj zemlji.

Zaključak

49. S obzirom na prethodno navedena razmatranja, predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja je uputio Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud Nizozemske) odgovori na sljedeći način:

Članak 3. stavak 1. Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu

treba tumačiti na način da:

1. se njime ne zahtijeva da objava djela na internetskoj stranici bude upućena javnosti zemlje o kojoj je riječ kako bi se kvalificirala kao radnja priopćavanja javnosti u toj zemlji;
2. objava sadržaja na internetskoj stranici ne predstavlja „priopćavanje javnosti” u smislu te odredbe u zemlji u kojoj je taj sadržaj zaštićen autorskim pravom i u kojoj se na tu internetsku stranicu primjenjuju učinkovito geografsko blokiranje, kao i eventualne druge netehničke mjere čiji je cilj ograničavanje pristupa ili odvrćanje od toga i koje dopunjuju mjeru geografskog blokiranja te imaju odvrćajući učinak u zemlji u kojoj je pristup blokiran, uzimajući u obzir okolnosti slučaja i, osobito, mogućnost korisnika iz zemlje u kojoj je pristup blokiran da zaobiđu takve mjere pomoću usluge virtualne privatne mreže (VPN) ili slične usluge i to da se na pružatelje u zemlji javne domene ne mogu primjenjivati nerazumni zahtjevi;

⁴⁰ Uostalom, u skladu s uvodnom izjavom 27. Direktive o autorskom pravu, opskrba materijalnim uređajem za priopćavanje nije sama po sebi „priopćavanje” u smislu te direktive.

⁴¹ Vidjeti u tom smislu presudu od 14. lipnja 2017., Stichting Brein (C-610/15, EU:C:2017:456, t. 37.).

3. se toj odredbi – u slučaju da se, uzimajući u obzir mogućnost zaobilaženja mjera geografskog blokiranja, smatra da objava sadržaja na internetskoj stranici predstavlja priopćavanje javnosti djela u predmetnoj zemlji – protivi to da se pružatelj usluga VPN ili sličnih usluga smatra odgovornim za radnje korisnika u zemlji u kojoj je pristup djelu blokiran kada se taj korisnik koristi tim uslugama kako bi zaobišao mjere geografskog blokiranja, osim ako pružatelj aktivno potiče na takvo nezakonito korištenje čiji je cilj pristupanje djelu zaštićenom u toj zemlji.